

TA'LIM JARAYONIGA INNOVATSION YONDOSHUVLAR

Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi

Maxsus fan o'qituvchisi

Homidova Shaxnoza Toxirovna

Annotasiya: *Ta'lim jarayoniga innovatsion yondoshuvlar haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *ta'lim-tarbiya, innovatsion yondoshuv*

XXI asr ta'lim-tarbiyasi jarayonida bu soha mutaxassislaridan qattiq talab qilinayotgan narsa-bu sohaga innovatsiyalarni olib kirishdan iborat. Avvalo, o'qituvchi, talabalarga zamonaviy bilim va ko'nikmalarni berishi zarurdir. Shu ma'noda "Bizning ishonchimiz bo'lmog'i yoshlarimizga yanada keng yo'l ochib berish, fazandlarimizni zamonaviy bilim va tajribaga, o'z mustaqil fikriga ega bo'lgan ma'naviy yuksak komil insonlar etib tarbiyalari, ularning jamiyatimizda mustahkam va munosib joy olishi yo'lida zarur shart-sharoitlarni yaratib berish barchamiz uchun ham qarz, ham farz", degan edi. Haqiqatdan ham XXI asrda yoshlar tamomila yangi davrga mos, avvalo raqobat bardosh, maqsad sari ildamlashayotgan, bugungi globallashuv davrida zamonaviy talablarga munosib yetuk kadrlar bo'lib yetishmoqdalar, xalqaro maydonlarda o'zini ko'rsata oladigan mutaxassis sifatida tayyorlanmoqdalar.

Bu jarayonda avvalo ichki omillardan keng foydalanilmoqda, xalqaro, rivojlanayotgan mamlakatlarning ta'lim-tarbiya sohasidagi tajribalaridan ham foydalanilmoqda. Bu sohada ayniqsa ustozlar namunasi, ularning ma'rifatga oshnoligi, mehnatsevarligi, intizomi, ma'suliyati yosh avlod ongiga kuchli ta'sir qiladi.

O'tmish mutafakkirlaridan biri "Yo ilm o'rgatuvchi, yo uni o'rganuvchi yoki eshitiruvchi yohud uni sevuvchi bo'l, beshinchisi bo'lma, halok bo'lasan" degan ekan.

Darhaqiqat shu ma'noda hozirgi vaqtda ta'lim-tarbiya jarayonida "ustoz-shogird"

an'anasiga katta e'tibor berilmoqda. Chunki o'z shogirdlarining qaysi fanga qiziqishini boshqalardan oldinroq anglab olaoladi. Mana shu jarayonda ustoz shogirdini ma'rifatni sevishga o'rgatishi maqsadga muvofiqdir. Shogird ma'rifatni sevishigina emas, unga nisbatan muhabbat tuyg'usiga ham ega bo'lishi zarur. Ustoz o'z shogirdining tanlagan sohasi bo'yicha zaruriy malakani bilib olishga yo'naltirishi ham zarur. Bu jarayonda talabaga bo'lgan yondoshuv muhim tamoyil amalga oshirilishi kerak.

Ta'lim-tarbiya jarayonida tarbiyalanuvchidagi mehnatsevarlik fazilatining

singdirilishi ham zarurdir. Chunki bu holatda passiv, faqat og'zaki ma'ruza bilan ta'lim berish talabada dangasalik loqaydlikni keltirib chiqarishi mumkin. Natijada

talabatelefon o'ynab o'tirishi, ba'zilarining mizg'ib qolishi, yonidagi kursdoshi bilan gap sotishi hodisalari sodir bo'ladi. Bu esa olib borilayotgan darslarni qoniqarsiz o'zlashtirish bilan yakunlaydi.

Ta'lim-tarbiya jarayonida muhim tamoyillardan biri-intizom va mas'uliyat

hisoblanadi. Chunki intizom ta'lim-tarbiyaning barcha bosqichlarida katta ahamiyatga egadir. Olib boriladigan ta'lim-tarbiyada talabning darsga kechikib kelishi, darslarni qoldirishi, darsning sifati va samaradorligiga qanchalik darajada zarar keltirishini iqtisodiy jihatdan dalillar bilan asoslabberishsa, darsga nisbatan talabning mas'uliyati oshishi muqarrar. Shuni alohida qayd qilish mumkinki, qaerda intizom, mas'uliyat bo'lmasa, o'sha yerda hech qanday yutuq, samara, o'zlashtirish ham bo'lmaydi. Shuning ustozning ham, shogirdning ham intizomi, mas'uliyati havo bilan suv kabi bilim olish, berilgan topshiriq va vazifani o'tashda bajarishda juda muhim o'rin egallaydi.

Ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchi-talabalarga shaxsning iymon-e'tiqodining shakllanishi juda ham zarurdir. Agar talabning mustahkam e'tiqodi shakllangan bo'lsa, uni hech qanday yomon maqsadlarga og'ishi sodir bo'lmaydi. Aksincha e'tiqodning pastligi, shakllanmaganligi ta'lim oluvchini yosh, begona, zararli g'oyalarga yetaklashi mumkin.

E'tiqodli insonning shakllanishi quyidagilardan yaqqol ko'zga tashlanadi:

1. Aqidaparastlik, "ommaviy madaniyat" sektantlik, missionerlik, prozelitizm kabi illatlardan himoya qilish vazifasini o'taydi;

2. Inson hayotida sodir bo'ladigan sinovlardan matonat bilan o'tishda manba, asos, garov bo'lib xizmat qiladi;

3. Mamlakatimizda bunyodkorlik, mehnatsevarlik tuyg'ularini mustahkamlashda yurtimizni yanada obod qilishda, xalqimiz koriga xizmat qilish kabi ezgu xislat va fazilatlarni voyaga yetkazishda shaxsga kuch-g'ayrat bag'ishlaydi;

4. Jahon, Vatanimiz faniga juda katta hissa qo'shgan yurtimizda Xorazmiylar, Farg'oniylar, Buxoriylar, Samarqandiylar, Termiziylar, Nasafiylar, Shoshiylarni kamol topishida muhim xizmat qilishi muhim ahamiyat egallaydi.

Zamonaviy ta'lim tarbiya to'g'risida o'z vaqtida birinchi prezidentimiz I.A.Karimov shunday degan edilar:

"Tarbiyachining o'ziga zamonaviy bilim berish; ularning ma'lumotini, malakasini oshirish kabipaysalga solib bo'lmaydigan dolzarb masalaga duch kelmoqdamiz. O'qituvchi bolalarimizga zamonaviy bilim bersin deb talab qilamiz, ammo zamonaviy bilim berish uchun, avvalo murabbiyning o'zi ana shunday bilimga ega bo'lishi kerak", shu sababli talabalarga zamonaviy innovatsion texnologiyalar orqali dars berishda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligida faoliyat yuritish maqsadga muvofiqdir. Chunki ilm tarbiya jarayonida o'zlashtiriladi va u yaxshini yomondan, exgulikni yovuzlikdan, joizni nojoizdan farqlash imkonini beradi.

O'qituvchilarimiz bu vaziyatdan chiqishda ularni o'z faoliyatiga tanqidiy yondashib, psixologik jixatdan qayta ko'rib chiqib, ularni yangi sharoitda bolalarga samimiy munosabatda bo'lish, ularni rivojlantirishda shaxsiy yondashuv, hamkorlik, hamijodkorlik, individuallashtirish asosida, ularni talim - tarbiya jarayoniga motivatsiya hosil qilish orqali talim jarayonida faol ishtirokini taminlashga barcha kuchlarini va etiborlarini qaratishni talab etadi. Agar o'qituvchi o'zining faoliyatni kuzatib borsa, tahlil qilsa, o'ziga baho bera

olsa, o'z faoliyatiga tuzatishlar, yangiliklar kirita olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu sababli ham respublikamizda interfaol metodlarni o'quv jarayoniga qo'llash keng joriy etilmog'i kerak. Bu o'z navbatida o'quv jarayonini insonparvarlashtirish, demokratiyalashtirish, liberilizatsiyalashni tashkil etishni taqozo etmoqda. Qisqa qilib aytganda, o'quv jarayoni markazida o'quvchi shaxsi, uning extiyoji bo'lmog'i lozim. O'quv jarayoni uning hoxish, istagiga qaratilgan, yo'naltirilgan bo'lmog'i talab etiladi. SHaxsga qaratilgan talim o'quvchini o'quv - biluv faoliyatini tashkil etishning harakatlantiruvchi, qiziqish, extiyojini, hoxish, istaklarini ro'yobga chiqaruvchi kuch bo'lib xizmat qiladi. Innovatsiya:

Yangilanish, o'zgarish; Biror - bir yangilikni kiritish; Yangilikni o'zlashtirish jarayoni.

Innovatsiya- yangilik kiritish, yaratish. An'anaviy ta'limdagi kabi bir xil shablonlar asosida emas, balki yangiliklar asosida ta'lim jarayonining ta'sirchanligini oshirishga qaratilgan ish shaklidan foydalanish innovatsiyadir.

Ta'limda pedagogik texnologiyalarga asoslanish va innovatsiyaga intilish, o'quvchilarni faollashtirishga qaratilgan turli interaktiv metodlardan foydalanish ta'lim maqsadini samarali amalga oshirishga ko'maklashadi. Ta'lim jarayonini innovatsion metodlardan foydalanib tashkil etish uchun avvalo darsning rejasi va loyihasi aniq ishlab chiqilishi kerak. Dars loyihasini tuzishda o'qituvchi o'zining ish shakllari va o'quvchilarning ko'nikmalarini egallash jarayonidagi ishlari doirasini aniq belgilab olishi lozim. Shuningdek, u qanday o'qitish metodlaridan foydalanishi ham muhim ahamiyatga ega.

O'quvchini extiyoji, qiziqishi, shaxsiy fazilati, iqtidorini, ichki imkoniyatlarini ishga solish. Umuman o'quv jarayonida pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish, demokratlashtirish, liberizatsiya etishni. O'zining shaxsiy - kasbiy sifatleri va fazilatlarini tahlil qilishi, bu boradagi kamchiliklarni aniqlashi va ularga barham berish yo'llarini izlashi; Pedagogik jarayonda do'stona, samimiy muhit, hamkorlik, hamijodkorlik va g'amxo'rlik vaziyatda ish faoliyatini olib borish; O'quvchi, talaba shaxsini xurmat qilish va ezozlash yo'llarni egallashi, o'qitish jarayonida ijodiy va qulay ijtimoiy - psixologik muhitni yaratish ko'nikma va malakalarini egallagan bo'lishi; O'quvchilarni rag'batlantirish va uni yangi metodlarini qo'llash ko'nikmalarini; O'zining pedagogik va o'quvchilarning bilish faoliyatidagi kamchiliklarga barham berishning samarali usullarini egallagan bo'lishi kerak. Albatta, yuqoridagi ishlarni amalga oshirish talim sifati va samaradorligi oshirishni kafolatlaydi. Buning uchun o'qituvchilarning bilimlarini va pedagogik mahoratlarini takomillashtirib borishlari doimiy, uzluksiz holda olib borilishi talab etiladi. Innovatsion faoliyatda ish yuritish uchun yuksak madaniy - insonparvarlik asosida talimga yondashishi talab etiladi. Insonparvarlik pedagogikasi shaxs va uni rivojlanishiga qaratilgandir. Uning belgilari: malumotlarni egallab olish va malum doiradagi mahorat va ko'nikmalar hosil qilish uchun texnik, jismoniy, aqliy rivojlanishiga diqqatni qaratilishidir. Mustaqil fikrlovchi va harakat qiluvchi shaxsni shakllantirishga qaratilgan kuchlarni to'plash, har qanday hayotiy va o'quv vaziyatlarda asoslangan qarorlarni tanlay olib, qaror qabul qila olishdir. O'quv jarayonini qayta qurish va yo'naltirishga zaruriy tashkiliy sharoitlarni yaratish. O'quv jarayonini insonparvarlashtirish yondashuvi asosida haqiqiy insoniy munosabatlarni

o'rnatish orqali avtoritar pedagogikadan voz kechib borish demakdir. SHaxsga shunday muhit, sharoit yaratish kerakki, u yuqori sifatli bilim, ko'nikma, malaka olsun va manaviy - marifiy, tarbiyaviy ishlarga befarq qolmasligi kerak. Insonparvar pedagogika maktabni o'quvchiga moslashuvi, qulay sharoit, ijodiy muhit yaratib, "psixologik himoya" bilan taminlashni talab etadi.

Darslarni interfaol metodlarda tashkil etishning afzalliklari.

O'z vaqtida o'quvchi - o'qituvchi - o'quvchilar orasida talimiy aloqalar o'rnatiladi. O'qitish usullari talim jarayonida turli xil ko'rinishlarda kechadi (yakka, juft, guruh, katta guruh).

O'quv jarayoni o'qish ehtiyojini qondirish bilan yuqori motivatsiyaga ega bo'ladi. O'zaro axborot berish, olish, qayta ishlash orqali o'quv materialini yaxshi esda qoladi. O'quv jarayonida o'quvchining o'zi o'ziga baho berishi, tanqidiy qarashi rivojlanadi. O'quvchi uchun dars qiziqarli o'qitilayotgan predmet mazmuniga aylanadi. O'qish jarayoniga ijodiy yondashuv, ijobiy fikr namoyon bo'ladi.

Har bir o'quvchining o'zi mustaqil fikr yurita olishiga, izlanishga, mushohada qilishga olib keladi.

Interfaol usulda o'tilgan darslarda o'quvchi faqat talim mazmunini o'zlashtiribgina qolmay, balki o'zining tanqidiy va mantiqiy fikrlarini ham rivojlantiradi.

Shu boisdan innovatsion texnologiyalar asosida zamonaviy bilim berish hozirgi davrning eng dolzarb talabi va ehtiyojidir. Demak, faqatgina innovatsion jarayonlarni pedagogik tizimga bog'lash yoki kiritish orqaligina talimda yuqori darajalarga erishish mumkin.

Darslar jarayonida bolani qalban yuksak, ma'naviy boy qilib tarbiyalashda ajdodlarimiz yaratgan betakror asar durdonalaridan foydalangan holda bilim berish hamda odob-axloq qoidalariga o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Buning uchun birinchi navbatda, o'quvchini o'qish, bilim olishga ishtiyoqini o'stirish, ularning ma'naviy dunyosini boyitish zarur. Shundagina ertangi kunning ishonchli egasi bo'lgan farzandlarni munosib tarbiyalagan bo'lamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Talim-tarbiya jarayonida interfaol metodlarni qo'llash. Talim-tarbiya samaradorligini oshirishning omili sifatida.

2. N.A. Muslimov va boshqalar. "Innovatsion ta'lim texnologiyalari va pedagogik kompetentlik". Toshkent 2016, 147 bet

3. Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers, 15(3), 49-57.

4. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. *Universum: технические науки*, (8-1 (77)), 27-29.

5. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIMTIZIMIDAKO'ZIOJIZO'QUVCHILARNIINFORMATIKAVAAHBOROTTEKNOLOGIYALARIFA NIDAO'QITISHTEKNOLOGIYALAR. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 990-993.

6. Hamidullo'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. *Scientific Impulse*, 1(2), 535-537.

7. TA'LIM-TARBIYA JARAYONIGA INNOVATSION YONDASHUV – тема научной статьи по ветеринарным наукам читайте бесплатно текст научно-исследовательской работы в электронной библиотеке КиберЛенинка (cyberleninka.ru)

Шамирзаев, С. Х., Юсупова, Д. А., Мухамедиев, Э. Д., & Онаркулов, К. Э. (2006). Определение эффективной плотности электронных поверхностных состояний в нанокристаллических пленках $Bi_2Te_3-Sb_2Te_3$. *Физическая инженерия поверхности*.

Шамирзаев, С. Х., Онаркулов, К. Э., Юсупова, Д. А., & Мухамедиев, Э. Д. (2006). Простые модели усталостной повреждаемости гетерогенных материалов с очень сложной динамикой. *Физическая инженерия поверхности*.

Юсупова, Д. А., & Насретдинова, Ф. Н. (2017). Автоматизация процесса получения тензочувствительных плёнок теллуридов висмута-сурьмы, содержащих наногранулы с воспроизводимыми характеристиками. ББК 74.58 С 30 *Международная редакционная коллегия*, 100, 88.

Юсупова, Д. А. (2018). Изучение электрофизических свойств нанокристаллических пленок $Bi_2Te_3-Sb_2Te_3$. *Интеграция наук*, (4), 52-54.

Алимов, Н. Э., Зайнолобиддинова, С. М., Отажонов, С. М., Халилов, М. М., Юсупова, Д. А., & Якубова, Ш. (2016). Изменение потенциальных барьеров низкоразмерных тонких пленок p-CdTe в условиях внешних воздействий. *Журнал физики и инженерии поверхности*.

Арипов, М. М., Зарипова, М. Ж., Юсупова, Д. А., & Хасанов, А. А. (2012). Проблемы преподавания информатики и информационных технологий гуманитарным специальностям в вузах". *Республика илмий-техник анжумани, Қўқон*, " Узлуксиз таълим тизимида математика ва информатика фанларини ўқитишни такомиллаштириш масалалари, 142-144.

Юсупова, Д. А., & Толипов, Ж. (2022). ПОЛУЧЕНИЕ ГЕТЕРОФАЗНЫХ СИСТЕМ НА ОСНОВЕ ТЕЛЛУРИДОВ ВИСМУТА-СУРЬМЫ. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(4), 175-181.

Aminovna, Y. D., & Qizi, S. S. Z. (2022). Development of methods for studying intergranular surface features in semiconductor heterogeneous polycrystals of bismuth-antimony tellurides with the imposition of electric and deformation fields. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 12(3), 248-253.

Мухамедиев, Э., Шамирзаев, С., Онаркулов, К., Юсупова, Д., & Смирнов, В. (2004). Технологические установки для получения чувствительных элементов ДНУП на основе (BiSb) $2-x\text{Te}_3+x$. In Международная конференция, посвященная.

Юсупова, Д. А. (2019). Исследование влияния деформации на изменения концентрации поверхностных состояний, уровня Ферми и заряда поверхности раздела нанокристаллических пленок теллуридов висмута и сурьмы. Проблемы современной науки и образования, (12-2 (145)), 8-12.

Карабаев, М. К., Онаркулов, К. Э., Ахмедов, М. М., & Юсупова, Д. А. Обоснован способ использования полупроводникового пленочного элемента как индикатора усталостных повреждений. Описаны методы его изготовления. Описаны методы его изготовления.